

יום כפור ~ Yom Kippur

S. Smiles
Elul 5757

שמי ת"ס - ה' ת"ס ה'תשנ"ז

אכן כך הוא: הנשמות תצובות הן מתחת כסא הכבוד. "והנה הם חלק אלוך ממעל ודאי ודבקות בו ית" ... ומתאחות בו תמיד מצד היותן שורשן ומקורן". אלא לפני

2 Studies in the Parasha - Ed. R. Sacks

But *Teshuvah* means 'returning' to the old, to one's original nature. Underlying the concept of *Teshuvah* is the fact that the Jew is, in essence, good. Desires or temptations may deflect him temporarily from being himself, being true to his essence. But the bad that he does is not part of, nor does it affect, his real nature. *Teshuvah* is a return to the self. While repentance involves dismissing the past and starting anew, *Teshuvah* means going back to one's roots in G-d and exposing them as one's true character.

נמצינו למדים שאת הצעד הראשון בתשובה האדם מתחיל הקב"ה, בכך שמכניס בלב הרהורי תשובה. נוראות למתבונן, מה רבו רחמי השי"ת על החוטא, היש רחמים גדולים מאלה! הנה אדם הויד לעשות רע כנגד הקב"ה, ולא זו בלבד שהשי"ת מסכים לקבל את תשובתו ואינו דוחה אותו, אלא שהוא ית' היום והמעורר את החוטא לשוב אליו, כזה שמכניס בלב האדם הרהורי תשובה! עלינו לדעת שהרהורי התשובה שעולים בלב מפעם לפעם באים מהקב"ה, ותפקידנו הוא לרצות. להאזין להרהורים האלו ולשמוע להם ולא להשתיקם, אלא לשוב בתשובה באמת ובפועל כפי שהם מבקשים ותובעים מאתנו.

4

נמצינו למדים, שהרצונות הנובעים מהמידות הם השולטים על השכל ומנווטים את כח המחשבה של האדם על מה לחשוב ובמה לא, ומקינו שאין אדם רוצה לראות את נגעי עצמו וחסרונותיו, א"כ באמת אינו מתבונן בהם כלל ואינו יודע אותם, ואיך יחזור מהם בתשובה?

6 [10, 31] 110, 112 - רב (הגב) 10, 31

תשובה אינה ענין שאדם יכול להשיג באופן ארעי, ובודאי אי אפשר להגיע לתשובה ביום אחד - ביה"כ. עבודה כה גדולה ועקרית דורשת זמן! ודא עקא: למצוות שבלב איננו נותנים זמן, שנדמה לנו כאילו ממילא הן מתקיימות, אבל הוא כלל גדול ברוחניות: שום דבר לא נעשה ממילא, ודבר שלא נקדיש לו עבודה - לא יהיה לנו. לא שפר חלקן של המצוות שבלב לעומת המצוות המעשיות: למעשה מוגדר אמתנו מוכרחים לתת הזמן הקבוע להן חק מתקיימות על צד היותר טוב. לכן חז"ל הקדושים לא רצו לסמוך על לבנו.

וזהו מאמר הכתוב (איכה, ג, ג) "נחפשה דרכינו" כי השוחד של הרצונות הרעים, מעורר את עינינו מלראות את עונותינו, נמצא שהם מוסתרים מאתנו, וכדי למוצאם ולהכירם צריכים לחפש אחריהם בחורים ובסודים כבבדיקת חמץ. ולאחר שחפשנו ומצאנו את מעשינו הרעים, כי אז "ונחמנוה", עלינו לחקור בעומק הדברים, מהי הסיבה למעשינו הרעים, ובאינו מידה רעה הן מושרשים, רק לאחר שאנו מכירים את מעשינו הרעים ויודעים בכירור את שורשם, קיימת האפשרות ל"ינשובה עד הי"י".

7 אין מנוס: ההכנה לתשובה מחייבת לימוד מוסר יחד עם חשבון נפשנו. וכמעט אי אפשר זאת בלי התבודדות לשעה פעם ופעמיים בשבוע באלול.

9 "Shedrach An' Knavah" - R. Soloveitchik

... However, in the *Maaser* portion there is no account of sins, but to the contrary: of *mitzvot* and good deeds. The Jew boasts that he has not violated even one order and that he has fulfilled the *mitzvah* of *maasrot* to the letter: "according to all Thy commandment which Thou hast commanded me: I have not transgressed any of Thy commandments, neither have I forgotten ... I have hearkened to the voice of the Lord my God, I have done according to all that Thou hast commanded me." The Talmud in *Sotah* equates the *Maaser* portion with the voicing of man's praise. How, then, have our Sages endowed the recital of the portion with the title of "Confession"? What type of confession is this? How can the praise of man simultaneously be the confession of man?

In this nomenclature lies encouched a basic principle of Jewish thinking regarding repentance and confession. Repentance is predicated on two principles: 1) On the power within men to be able to accuse themselves, on their ability to think of themselves as unworthy and inferior. In our declaration on *Yom Kippur* "And You are justified for all that befalls us, for You have acted correctly and we have acted evilly," emerges the expression of that wonderful power of full, boundless self-accusation. 2) On the great talent of each individual to cleanse himself, to comprehend the boundless hidden spiritual powers, which are found in the human personality (including even the greatest sinner) and which propel one in the direction of return to the Sovereign of the Universe; on the ability of men to ascend and to elevate themselves to the majestic heights, if only one has the will to do so, even after he has sunk to the depths of the abyss of impurity. The second principle is just as important as the first. A man, obviously, cannot engage in repentance if he does not have the boldness to accuse and condemn. Without recognition of the sin there can be no regret. On the other hand, however, we cannot imagine recognition of sin and a commitment for the future if the man has no faith in his own creative abilities and if he does not believe in his own talents which will aid him to sanctify himself. If he believes that he is helpless and, therefore, subservient to natural, mechanical powers, if he is not convinced of the freedom of the human creative act - then he cannot feel his guilt and there is no basis to expect that he will change. Within the greatness of man lies contained the greatest accusative act and from it comes the call to repentance. If man looks upon himself as an impotent creature then the position of the sinner is helpless. And then the plea of Jews "For our crimes and our transgressions are upon us, and in them we decay," becomes warranted.

8 ראה לדבר באיזה מידה קשה לאדם לדעת את מצבו הפנימי האמיתי למדון מחז"ל שכתבו (זוהר, בשלח, מד): "ויאמר איש האלוקים: 'הרפה לה' (מלכים ב', ד, כו), מאי שנא הכא דאמר 'איש האלוקים' וכד הוי במתא אלישע? אלא הכא דאי 'איש האלוקים', דהכא חזא דוכתיא ולא במתא, ולא בשעתא דהווי בני נביאי קמיה" (מדוע נאמר כאן 'איש האלוקים' וכאשר היה במקומו ובעירו נקרא אלישע? אלא כאן דאי 'איש האלוקים' שכאן - בהיותו בהתבודדות בהר הכרמל - ראה את מקומו, ולא בעיר, ולא בשעה שהיו בני נביאים לפניו) 'חזא דוכתיא' - פירושו: ראה מדרגתו, ידע משפט אמת לכל עניניו כמעשה ובמחשבה ובפנימיות, מה שאין כן היחס הדעת היותר קטן, - ואם גם הקדוש ביותר, כי לימד את תלמידיו שהגיעו למדרגת בני הנביאים - מכל מקום כבר על ידי זה אי אפשר לנביא כאלישע (אשר נאמר עליו "פי שנים ברוחו" כלפי אליהו) לדעת משפט אמת בחור אודות עצמו - ורק על ידי שמתבודד עם עצמו מבלי כל מפריע יכול להתרכז לחקור את מצבו האמיתי במדויק, ולראות זאת בבהירות, ולכן רק אז נקרא "איש האלוקים" - "נוראות להשתומם כי אחר שלימות עליונה במדרגת אלישע, עדיין יש ההכרח לחקירות עמוקות כל כך, בדקות העיון שלא נדע גם דמיון לה. זה הוא הקושי הראשון המעכב מלחזור בתשובה, מה שנגיעת הרצון מונעת את הכרת החטא, ואם לא יכיר חטאו איך ישוב" (מ"א, א, 122).

10a למעשה צריך העוסק בתשובה לעשות התשובה הבסיסית: לשוב מאי הכרת הבורא להכרתו! ויראה להגיע לאיזו בחינה של אמונה חזקה ובורות, ומה טוב לנו כי ראש השנה קודם ליה"כ, ויום קדוש זה הוא בולו קבלת עול מלכות שמים וחיוק אמונה. ומי זה שלא נפתח לבו לאמונה חזקה בתפילת מוסף לרי"ה, המיוסדת כולה על בירור יחודו ומלכותו ית', השגחתו הפרטית, על מתן תורה מן השמים וצפייה לגאולה האחרונה. הן רק מי שאמונה זו תקועה בלבו בודאות חזקה הוא יודע מעתה אל תי הוא שב בתשובתו.

10b ולעומת מה שהשי"ת מאיר לנו את הדרך למצוא את התיקון, צריך האדם מצדו לפשוט את עצמו, להכיר את חסרונותיו, ולחפש עצות ודרכים לתיקונם.

הפנשי השני המעכב מלשוב בתשובה הוא גרוע מן הראשון, אשר מלבד הרצון לטומאה, כבר הטומאה עצמה שובגת בתוכנו, כמו שכתב הגר"ח מוואלין זצ"ל (גפש החיים, שער א, פ"ו בהג"ה) "בעת עברו על אחת ממצוות ה' אמרו (יומא לט.) 'כל המטמא עצמו: למטה מטמאין אותו מלמעלה', שמשורש אותו העון למעלה בכוחות הטומאה, הן ממשך רח"ל רוח הטומאה על עצמו וחופפת עליו וסובבת... ועל זה אמר הכתב (ויקרא יא, מג) "וגטמתם בם" היינו בתוכם ממש ח"ן שהוא קשור ומסובב אי ברוח טומאה, ואיירא דגיהנום מלפפו ומקיפו גם בעודנו חי בעולם".

12 - On Repentance - D. R. Pei:

However, sin also has a polluting quality. The Jewish view recognizes a state of "impurity of sin" (*tum'at ha-het*). The entire Bible abounds in references to this idea of self-pollution, contamination, rolling about in the mire of sin. This impurity makes its mark on the sinner's personality. Sin, as it were, removes the divine halo from man's head, impairing his spiritual integrity. In addition to the frequent appearance of

13 Tehillim Treasury - R. Feuer

The Vilna Gaon explains further that when a person performs a *mitzvah*, he opens up a pathway to heaven, and his reward is that heaven sends him a fresh spirit of creativity to accomplish even more good things. On the other hand, when a person sins, he collaborates with the forces of evil which seek to possess him. The ultimate punishment for sin is that an impure spirit envelops the sinner, sapping his creative energies and diverting his attention from positive pursuits. The sinner begins to find himself attracted more and more to sin, until his misdeeds snowball and head him toward self-destruction.

14 Jeresh Haschem - R. Nachal [18]

When anything is illuminated by God's Presence, its purity and perfection are increased according to the degree of this Illumination. The opposite is true when His Light is concealed.

God does not withhold His good, and therefore, when a person draws close to God, he is continuously enlightened by Him. It is only when an individual does not bring himself close to God that he is deprived of His Light. The deprivation, however, is due to the recipient, and not to God.

The Highest Wisdom decreed that every act of observing God's commandments should bring a person closer to God to a particular determined degree. The individual then attains a degree of God's Light corresponding to this degree of closeness, and this in turn causes a degree of perfection resulting from that enlightenment to become an integral part of him.

The opposite is true of sin. Every sinful act removes an individual from God by a corresponding degree. This results in bringing him to a certain degree of concealment away from God's Light, causing His Presence to be correspondingly hidden. As a result of that concealment, a degree of deficiency becomes an integral part of that individual.

[11] We therefore see that the true purpose of the commandments is to turn us toward God, bring ourselves near to Him, and thus be enlightened by His Presence, to avoid sin and other phenomena that lead us away from God. This is the true purpose of all the commandments.³⁰

The particular details of the commandments, however, have extremely deep significance with relation to the details of both man and creation in general. This will be discussed in a separate section.³¹

18

[6] Man serves God by observing all His commandments, and the root purpose of this service is to make man always conscious of God, and to turn him in God's direction. The guiding principle is that man must realize that God created him, only so that he could have the opportunity to draw himself "close" to his Creator, but this "closeness" becomes possible only if man overcomes his Evil Urge, consciously deciding to subjugate himself to his Creator, and fulfill God's commands. Man must reverse his inclination towards the physical, conquering his mundane tendencies, but he will be able to do so only if he manages all of his affairs only for the sake of attaining this goal, having no desire for anything else.

15

"דרשו ה' בהמצאו" - לדרוש ולהתקרב אל ה', מהי הדרושה וההתקרבות הזו מציינו כשרבקה רצתה לדעת מדוע מתרועעים הכנים בקרבה וזולת לדרוש את ה'" (בראשית כה, כב). רבקה הלכה לבית מדרשם של שם ועבר יהיו בעלי רוח"ק, והיינו רבקה דרשה להבין את פנימיות הדברים. בעשרה ימים שכין ר"ה ליהיה צריך לדרוש את ה' "בהמצאו" - בעת שהוא ממציא עצמו אלינו, לדעת ולהבין את פנימיות ימים אלו, ומה ה' רוצה מעמנו.²

* "קראוהו בהיותו קרוב" - כל ימות השנה יש מחיצה וחציצה בין ישראל להקב"ה, הנוצרות ע"י הטומאה וטמטום הלב של העבירה, כמש"כ "כי אם עונותיכם היו מבדלים בינכם לבין ה'" (ישע' נט, ב). אולם בעשרת ימי תשובה הש"ת מתקרב אלינו למרות המחיצה והחציצה, וצריך לנצל את ההזדמנות הזו של קירבת אלהים כאשר הוא ממציא עצמו אלינו, ל"דרשו" ו"קראוהו".

16a מכתב מעל"ה - רב דמ"ר

תענית, כי יתכן שהאדם יש בו הרבה מן הטוב. היה יכול לעלות הרבה, אבל כל זמן שטמטום העבירות חוסם את דרך העלייה. הטוב הזה משותף ואין האדם יכול לעלות על ידו. על כן מדרכי התשובה היא להחטול אל ה' שיסיר את עונתו שלא יכביד עוד על דרך עלייתו, היינו שפעתה יוכל הטוב שעשה להאיר בלבו ולא יוכלו הסאי להחשיכו עוד.

16b

אמנם בקטנותו נוכל למצוא כוח עצה גדולה מאד. אמילו אם תהיה רק בבחינת "הקדמה לתשובה". הרי כל אחד מאתנו עשה הרבה מצות חיצוניות. יש מהן שאין אנו פרנישים בהן שום "חיות", ומאידך ישנן אחרות שאנו מצאים בהם איה טעם הרגשה. העצה הגדולה היא שנשתדל בכל עת לתקן כל פנים מצות אלה שהן אמנם אצלנו חיצוניות אבל יש לנו בהן קצת. שהו ונקרב אותו אל פנימיותנו. אף שהמסך המבדיל של טמטום החטא במקומו עומד, כי עדיין לא עשינו תשובה. אין ספק שעל ידי המאמץ הזה שאנו נעשה. כשנשתדל להכניס אל תוך לבנו את אהת המצות שעד עתה עשינו רק באופן חיצוני. יאיר לנו אור גדול שיוכל לבקוע דרך הטמטום. כי רכנו יזנה דיבר על ראשונים כמלאכים. אבל אנו למי שפל מדרגתו אדרבה בכל נקודה ונקודה של מאמץ לפנימיות נוכח לסייעתא דשמיא מרובה מאד. כמתח של אולם נגד כל החדו של מחט כידוד.

17a Shabbat Shurim - R. Miller

To these well-known examples of concentrated sanctity, we can now add that of the individual, that 'microcosm of man', within himself. Each man will feel his own particular aptness, his dominating faculty, through which he can reach out to God. There will be some particular Mitzvah, which of all others, will strike him with its beauty, its significance and vitality, and into this he will concentrate his spiritual insight and strength.

17b

Within the individual, as well, the same process occurs. There is usually some psychological area of special sensitivity, where God's presence can be most intensely felt. By fully realising this special consciousness, man can fill himself with the awareness of God, radiating outwards from the central point of contact, till the whole earth is filled with His glory.

The fact is that even after teshuvah, the vestiges of sin still remain. When the barrier against sin has once been broken, sin tends "to lurk at the entrance" of the heart (Bereshit 4:7). Only if God Himself completes the repentance can this be avoided. How is this achieved? A person must first do all that is in his power to remove the tendency to sin from his heart. In addition, he must pray with all his heart that God may once again draw near to him and take delight in him as in the past. Only then will God complete the repentance and cleanse the sinner's heart from all tendency to sin. He will then finally be released from the burden of the past. "I will give them a new heart and a new spirit will I place within them" (Yehezkel 36:26).

[This idea is reflected in the words of Rabbeinu Yona (Sha'arei

Teshuvah 1:42): "The penitent should pray to God to erase his sins...and take pleasure in him and respond to him as if he had never sinned... For the sin may be forgiven and the sinner freed from all suffering and punishment, but still God may have no delight in him and refuse to accept his offering.... As David said in his penitential psalm (51:14), 'Return to me the joy of Your salvation and support me with a generous spirit,' as if to say, 'I am diminished because of my sin and am unworthy of your miracles...even if You have forgiven my sin I am not worthy of being loved and cherished as in bygone times. But let Your generous spirit support me, for Your generosity and love know no bounds.'"

20 By what criteria does God extend or withhold His favor? This depends on the attitude of the penitent himself. His attitude to God may be a pragmatic one: he offers repentance and asks for forgiveness in return. In that case, God will grant him forgiveness — no less and no more. On the other hand, his relationship with God may be a loving one. He may love God so much that he longs for more than mere forgiveness. He yearns to feel God's love flowing towards him again as in the past. He knows he does not deserve it, but he begs for God's kindness. In this case God will respond accordingly. God will "complete his repentance."

21

ON THE Day of Atonement everything depends on the degree of one's inner yearning for atonement and spiritual elevation. One who lacks this yearning has little hope of achieving true repentance. He may then, to his dismay, find God's mercy taking the guise of the utmost severity, just as the rebellious son may be condemned to death for his own benefit: "Let him die innocent rather than guilty" (Mishnah Sanhedrin 8:5).

21

Rabbi Akiba said: "You are fortunate, Israel! Before whom do you cleanse yourself, and who cleanses you [from your transgressions]? Your Heavenly Father; as it is said, 'And I shall sprinkle (v'zarakti) clean water upon you, and you shall be clean' (Ezek. 36:25); and it says again, 'The hope of Israel (mikveh Yisrael)' (Jer. 17:13)—just as the ritual bath (mikveh) cleanses the unclean, so too does the Holy One, blessed be He, cleanse Israel" (Yoma 8:9).¹

22

על שתי בחינות הללו של טהרה דרש ר"ע שני פסוקים "מקוה ישראל ה'" ו"זורקתי עליכם מים טהורים". מהי פעולת הטהרה ע"י המקוה? מקוה הם מים שלא שלט בהם ידי אדם ולא נעשו שאובין מכח האדם, וכל זמן שהוא קשור למקורו - הוא טהור. צמח שהושרש בקרקע הוא טהור, כל המחובר לטהור - טהור. וכך גם פעולת המקוה כמי טהרה, כשהאדם נכנס למקוה בכל גופו ללא שום חציצה ומחיצה, ומחובר למי טהרה - הרי הוא טהור.

23

"לפני מי אתם מטהרין" - טהרה מצד האדם. בחינת טהרה זו היא כטהרת המקוה - "מקוה ישראל ה'", דהיינו כשהאדם זוכה לדביקות בהש"ת, דביקות גמורה ללא מחיצות וחציצות, דביקות זו בהש"ת היא כטבילה במקוה שהנכנס בו טהור, כל המחובר לטהור - טהור.²

הטהרה לפני ה', כבחינת הטהרה ע"י המקוה, היא המהות של יום כיפור - דביקות בהש"ת. רבי יהודה הלוי (ספר הכוזב ח"ג) ביאר איד וע"י מה זוכה האדם ביום זה להתעלות לדביקות בהש"ת: "ואחרי כן אל הצום הנכבד אשר בו יינקה מכל עון שקדם... וצומו ביום ההוא צום שהוא קרוב בו להתדמות במלאכים" מפני שהוא גמרו בכניעה ושפלות ובעמידה ובכריעות ותשבחות ותהלות, וכל כוחותיו הגופניים צמים מהענינים הטבעיים מתעסקים בחוריים [תורת המצוות] כאילו אין בו טבע בהמ"י - ע"י הצום והכניעה והשפלות זוכה להתרחק מטבע הבהמיות - עולם החומר, ולהתקרב ולהתבדק בהש"ת. ודביקות זו בהש"ת היא הטהרה "לפני ה'" - שיא ההתעלות הרוחנית שזוכה לה האדם במשך כל השנה. א"כ זוהי המהות של יוכ"פ - "מקוה ישראל ה'" - דביקות בהש"ת.

24

אחרי שזכה האדם לבחינת טהרה מצדו, כדוגמת הטהרה במקוה - דביקות בהש"ת, אזי זוכה לבחינה הנוספת והעליונה "מי מטהר אתכם" - טהרה מצד הקב"ה, בחינת טהרה של "זורקתי עליכם מים טהורים".³

25

הארת טהרה זו של "זורקתי עליכם" היא מטהרת ומזככת את האדם דרך כל המחיצות והחציצות של טומאה וטמטום. זהו השוני בין טהרה ע"י מקוה, שטהרה זו יכולה להתבצע רק ללא שום מחיצות וחציצות, פעולת טהרה זו ע"י כל המחובר לטהור - טהור. זוהי בחינת טהרה מצד האדם "לפני מי אתם מטהרין", שאיפה להתדבקות גמורה בהקב"ה. ברם, טהרה ע"י "זורקתי עליכם" שהיא טהרה מצדו יתבי, "מי מטהר אתכם", אין פעולת הטהרה ע"י כל המחובר לטהור - טהור. *ה"זורקתי עליכם" פעולתה על אף המחיצות והחציצות, שהקב"ה שולח הארה מיוחדת ביום זה לטהר ולמרק את האדם מוזהמת החטאים. אמנם ראשית צריכה להיות טהרה מצד האדם "לפני ה' תטהרו" ואח"כ זוכה לבחינת הטהרה העליונה של "זורקתי עליכם".

א"כ סגולה עיצולו של יוכ"פ, היא העזרה המיוחדת שמסייעים לנו משמים, הארת טהרה של "זורקתי עליכם" דרך זוהמת העבירות וטמטום החטאים.

27

הקושי השלישי המעכב מלשוב בתשובה הוא "עבר עבירה ושנה, הותרה לו" (קידושין כ.) כי מצפוננו מת, היינו כל ההרגשות ומחשבות הלב המציקות לאדם

בעת שעושה עבירה, אינן נמצאות אצל מי שעושה את אותה עבירה פעם שלישית (מבלי חרטה על החטא בפעמים הקודמות), "ואין לו צורך עוד לכקש החנצלות ותירוצים לתרץ את עצמו על עוונתו" לא קודם החטא כאשר רוצה לחטוא, ולא לאחר שחטא, "כי אינו מרגיש שום חסרון בוה, על כן לא ישתדל עוד להטעות את שכלו בטענות של אונס, או טעאות אחרות... ולא נשארה בו שום הרגשה ושום נצוץ התעוררות דקדושה נגד חטא זה, ומה רחוק הוא מן התשובה" (ממ"א,

The first principle of *teshuvah* is to abandon the sin and resolve never to return to it. This resolve must be so strong, says Rambam,³ that "He who knows all secrets can testify that this person will never fall into that sin again." Unfortunately, our Yom Kippur resolutions rarely conform to this standard. Year after year we make resolutions only to see them falter and fail within a very short time. When we undertook them we were absolutely sincere. What went wrong?

What is missing in our repentance is the all-important factor of *remorse*. A person can abandon the sin and resolve never to return to it, but, consciously or subconsciously, he is still looking over his shoulder and metaphorically licking his lips at the good time he used to have when the sin was his constant companion. "I have put all that behind me now," he says to himself, "but still, it was good while it lasted." Such repentance lacks the most essential ingredient.

If his *teshuvah* is to be worth anything, it must involve the intensely painful realization that the sin, which flouted the will of Hashem, was evil, harmful and destructive in the extreme. This realization must be scored so deeply on his soul (*haratah*, the Hebrew for "remorse," literally means "incision" or "scratch") that the very idea of returning to the sin causes him to shudder. One who keeps this awareness in the forefront of his mind is not likely to relapse into wrongdoing.

התשובה היא, שכאשר הקבלה אמיתית וכנה אין מתבטלת תשובתו. וביאור הדברים, האדם בימי חייו נקרא "הולך" לעומת המלאך הנקרא "עומד", המלאך אמר ליהושע הכה"ג "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה" (זכריה ג, ז), המלאכים הם עומדים, מדרגת המלאך נקבעת בעת שנברא, ע"פ תפקידו שיועד לו, ונשארת כך לנצח, המלאך קבוע במדרגתו המיוחדת לו, אולם האדם הוא "הולך" איננו מוכרח לעמוד לעולם באותה המדרגה, יש בו שינויים במדרגתו הרוחנית אם לעליה או להיפך ח"ו.

כאשר עומד האדם ביוהכ"פ וגומר בלבבו, אוי הוא קובע בפנימיותו מה יהיו רצונותיו ואם נקבע בלבבו "שלא יעשה עוד", זו הבחינה של קבלה אמיתית להבא, שבמדרגה זו שעומד בה עתה היא החלטה אמיתית ש"יודע תעלומות - מעיד על אמיתותה - שלא ישוב לזה החטא לעולם". ואם אח"כ כשככל אופן נכשל באותו החטא אין זה ביטול תשובה למפרע, הכשלון אח"כ היא תוצאה מנפילת האדם ממדרגתו.

יסוד הדברים מבואר בדברי הראשונים. רבינו סעדיה גאון (בספר האמונות והדעות מאמר ה פ"ה) כותב: "ואבאר עוד כי האדם כאשר יסכים בעת תשובתו בלב שלם שלא ישנה, תהיה תשובתו מקובלת. ואם תשיאהו התאוה אחר כן לשנות, אין תשובתו נפסדת, אך יחללו לו העונות שהיו קודם התשובה, ויכתוב עליו מה שיהיה לאחריה, וכן אם ינהג המנהג הזה פעמים רבות שישים ואח"כ ישנה לחטוא, אין כותבין עליו כי אם מה שאחר התשובה".

ברם יש בחינה נוספת ב"עויבת החטא" שהיא שלמות התשובה, עויבת החטא בהודמן לו שאז זוכה למדרגה העליונה להיות "בעל תשובה". וזה מונה רבינו יונה כעיקר התשעה עשר לשלמות התשובה. רבינו יונה לומד זאת בביאור שאלת הגמ' "היכי דמי בעל תשובה" דהיינו "בעל תשובה אשר תשובתו מגעת עד כסא הכבוד"³ ע"י שזוכה לעמוד בנסיון בהודמן החטא לידו ככפעם הראשונה, ועל מדרגה עליונה זו של התשובה הוסיף רבינו יונה שגם מי שלא נודמן החטא לידו, אלא הוסיף ראת השם בלבבו דבר יום ביומו, עד אשר בוחן לבות הוא יבין ונוצר נפשו ידע שגם אם היה בא לידו נסיון לא היה נכשל בו, גם הוא זוכה למדרגה העליונה של התשובה, אשר תשובתו מגעת עד כסא הכבוד.

אם את הדבוק בחטא החשיבו חז"ל למת, כפי שאמרו עליו "ככו בכך להולך כי לא ישוב עוד וגו'", וכן אמרו (ברכות יח): "רשעים בחייהם קרוים מתים", אם כן תשובה היא כחצינת תחיית המתים. וכמו שאמרו חז"ל (ב"ר כח, ג) "מהיכן הקב"ה מציץ את האדם לעתיד לבא" בתחיית המתים? "אמר לו מלון של שדרה". ו' כדי שאדם יקום בתחיית המתים, צריך שישאר משהו מהגוף שממנו יבנה

מחדש. וכן הוא בתחיית המתים הרוחנית שעל ידי התשובה, צריך לפחות להשאר ניצוץ קדוש של הכרת האמת בגנות החטא, כדי שממנו תצמח התשובה ותכנה הנפש הקדושה. אוי נפש שנעשו לה העונות היתר גמור - כי בכך אבדה את הניצוץ האחרון של הקדושה. על כל אחד מאתנו לפחד שמא ח"ו נגיע למצב שנאבד את עצם הליו הקטנה של הקדושה!

ב. החרטה: כל חטא הוא מחיצה בינינו לבין הבורא: מחשבה זרה אחת - מחיצה אחת, דיבור אסור - מחיצה אחת, כעס אחד - מחיצה אחת. אלף מחשבות זרות הן אלף מחיצות, אלף דיבורים אסורים - עוד אלף מחיצות, אלף מכשולים במידות רעות - עוד אלף מחיצות - כמה מחיצות היקמנו במשך שנה בינינו לבין בוראנו? ואיך לא נתחרט על חטאינו ועל המחיצות העבות ר"ל שהקמנו בינינו לבין הבורא! וכתב רבינו יונה - כי התשובה השלימה להנקות מפשע רב, כי יקד יקוד היגון בנפשו כיקוד אש" (סע"ת ג, רה) הרי שלמות התשובה תלויה בנודל החרטה. מחשבה מיכנית על הצורך בחשובה ומחשבה לעזוב החטא בלי חרטה אמיתית היא רחוקה מתשובה!

נשאלת השאלה, הלא כאמור, התנאי לעיקרי התשובה היא - עויבת החטא, וקבלה להבא, באופן כזה, שיגמור בלבבו שגם יודע תעלומות יעיד על אמיתת הקבלה שלא יחזור לזה החטא לעולם. ולדוגמא: אם דיבר לשון הרע, הרי הקבלה צריכה להיות שיגמור בלבבו, שיותר לא יעבור על איסור לשון הרע הן בדיבור והן בקבלת לה", ויודע תעלומות יעיד שקבלה זו היא אמיתית שיותר לא יכשל בכל ימי חייו באיסור לשה"ר, ואם יעבור יוהכ"פ או כעבור כמה שנים יכשל באיסורי לה"ר, הרי לכאורה התברר עתה למפרע שתשובתו לא היתה אמיתית וכנה, שהרי ש"ית יודע את העתידות, ויודע בשעה שגמר בלבבו שלא יכשל באיסור לה"ר, בכל אופן לא יעמוד בנסיון ויכשל בזה החטא. וכך המציאות שעובר יוהכ"פ והאדם משתנה מדרגתו וחוזר שוב ונכשל באותם החטאים שקבע בלבבו, וכי *תחבטל תשובתו למפרע? והרי האיך אפשר להתמודד עם עיקר יסוד התשובה של קבלה להבא, שתהיה כ"כ איתנה עד שיעיד עליו יודע תעלומות שבכל ימי חייו, לא יכשל בחטאים שגמר בלבבו?

הרמב"ם מדגיש זאת "שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם", הרמב"ם אינו כותב "יודע העתידות", כלומר, שיוודע את העתיד שלא יכשל בזה החטא לעולם. ודאי הקב"ה יודע את העתידות יודע שהאדם עלול להיכשל שוב באותו החטא שכתת גמר בלבבו שלא יעשה עוד, אבל אין השי"ת דן אותנו - שאנחנו לא יודעים את העתיד - עם ידיעת העתיד שלו, השי"ת קובע את מדרגתינו לאור מעשינו בהווה, כשהאדם גומר בלבבו בהחלטה אמיתית וכנה שלא ישוב לזה החטא, בזה הוא קובע את מדרגתו החדשה, והשי"ת היודע את

אמנם הגר"ם ז"ל הקל מעלינו את עבודת התשובה: "ידע האדם כי כל עבירה תחלק לבחינות שונות, יש אשר כבד לפניו לשמור ממנה, ויש באותה העבירה עצמה אשר יקל לפניו בעתים שונות, או במצבים שונים, כמו בביטול תורה... ובכל פרטי העבירות, העבירה אחת תחלק לבחינות שונות לפי מצב האדם ותכונותיו... ומה התקנה לבוא לאיזו בחינה בהעבירה הלזו ביום הכיפורים לבעל תשובה גמור, לקבלת עזיבת החטא בבחינה הקלה לפניו, קבלה אמיתית אשר אין צורך לגדול מעלתה לטוב לו בזה ובכא".

כל עבירה מתחלקת לבחינות שונות, בכל עבירה יש זמנים ומצבים שקל הוא לאדם ומסוגל יותר להיזהר מלהכשל בעבירה, ויש אשר הנסיגות לעמוד כנגד אותה העבירה קשים מאד. ולדוגמא: ביטול תורה, יש מצבים שאדם יכול יותר בנקל להתגבר על יצה"ר דביטול תורה, ויש אשר הנסיגות בו קשים מאד, או באיסורי שבת שרבים הם פרטי חלקי העבירה, יש פרטים שקל יותר לשומרם, ויש פרטים מאיסורי שבת שקשה יותר השמירה והזהירות מלהכשל בהם.

ראשית האדם צריך לקחת את פרטי העבירה הקלים ביותר ולחנכם, וזאת (א) כיון שהם יותר קלים, אי"כ נקל יותר לחנכם, נוסף לכך גם הקבלה להבא חתיה יותר יציבה; (ב) שהרי אמרו "לפום צערא אגרא", וכך גם בעבירה, ככל שהנסיגות יותר קשה כך לעומת זאת העונש יותר קל, וכשהנסיגות לעמוד כנגד העבירה הוא קל יותר אזי העונש על כך קשה יותר. ולכן ראשית צריך לחנן את הדברים הקלים, שעליהם אין הנסיגות כ"כ קשה להיזהר מלהיכשל בהם, ומאידך החביעה עליהם כשלא עמד בנסיגות גדולה יותר.

וזאת חידוש הגר"ם ז"ל, האפשרות להיות בעל תשובה גמור קיימת גם בחלקי העבירה. לדוגמא: איסור לשון הרע עונו חמור עד למאוד, כדברי הגר"א ז"ל באגרות: "כי החטא הלשון על כולו כמאמר חז"ל (תוספתא פאה פ"א) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב וכו' ולשון הרע כנגד כולם".

אם אדם יקבל על עצמו להיזהר בלשון הרע ואפילו רק בזמן מסוים, או חיקן בנה בבחינה מסוימת את עוון הלשון ונעשה בעל תשובה גמור בחלק מהעבירה. וכך הוא גם בביטול תורה, כשמקבל על עצמו שאינו מפסיק מתלמודו באמצע לימודו - ואפילו אם מקבל שאינו מפסיק בחלק מומן לימודו - הרי הוא בעל תשובה גמור בחלקי העבירה, וע"י בחינה קטנה זו זוכה כבר לכפרת יוה"כ גמורה.

אמנם צריך לדעת, אף שהגר"ם הקל מעלינו את עבודת תשובה דיוה"כ ע"י קבלה בבחינה מסוימת בחלקי העבירה, מ"מ ודאי שהאדם מצדו צריכה להיות אצלו השאיפה להמשיך לעלות ולהתעלות בחיקון כל פרטי העבירה זו ושאר העבירות, שלא יהיה ח"ו מומר לדבר אחד, כדברי הרבינו יונה (שע"ת ש"א, ו): "אך כל אשר אינו נזהר מחטא ידוע ואינו מקבל על נפשו להישמר ממנו... מומר לדבר אחד, ואת פושעים נמנה וגדול עונו מנשוא, כי אם אמר יאמר העבד לרבו כל אשר תאמר אלי אעשה וזלתי דבר אחד כבר שבר עול אדוני מעליר".

אמנם עיקר כפרת יוה"כ הוא בקבלה אמיתית להבא שיעיד עליו יודע תעלומות, אולם האדם צריך להיות אמיתי עם עצמו, האם הוא יהיה מסוגל לעמוד בקבלותיו במשך שאר ימות השנה. ביוה"כ שזוכים לקרבה מיוחדת "לפני ה' סתהר", הש"ת מאיר לנו את הדרך - דרך טמטום החטאים, ומסתר ומנקה את זוהמת העבירות, או כשעומדים במדרגה גבוהה זו, רואים את האמת וקל יותר להתגבר על החטאים ולקבל על עצמו קבלות שונות לתיקון חטאיו.

אך זאת צריך לדעת שאינו זוכה לעמוד באור זה - "עיצומו של יוה"כ" בכל השנה, וכשמקבל על עצמו קבלות שונות ואפילו בבחינה מסוימת, צריך לקחת בחשבון, כיצד תלמוד הקבלה שלו במבחן ימי כל השנה.

מ"ר בגר"א דסדר אמר בשם אביו זצ"ל שאדם צריך לקבל על עצמו קבלות "מקסימום" ר"מינימום", דהיינו צריך לקבל על עצמו קבלה שתהא בה גם בחינה מקסימלית, אך מאידך גם בחינה מינימלית שממנה לא יירד בשום אופן. ולדוגמא: ביטול תורה, יקבל על עצמו שלא יפסיק מתלמודו למשך חמש שעות, אולם שמא יפול ממדרגתו ע"י מוסף ומקבל על עצמו מינימום של שתי שעות. ע"י קבלה זו של המינימום יצליח לעמוד בקבלותיו במבחן של כל ימי השנה בכל התנאים ובכל המצבים.¹⁰

להר עטוף דמדומי שחר סודי ומופלא. משה לבדו, באין ידיד ותלמיד מלווהו, טיפס על צורי ההר הקרים והמשופי עים. אף יהושע אשר מימיו לא מש מצדו, לא נצטרף אליו. כך גזר הא"ל. "ואיש לא יעלה עמך וגם איש אל ירא בכל ההר". אורפלאים לא האיר את דרכו. לפידיאש לא בערו, וערפלי טוהר לא כיתרוהו. ההר קפא על שוממותו, ריקנותו ויתמותו. משה עלה בהר, הסתכל הנה והנה, ביקש את הא"ל ולא מצאהו כאילו לא נפתחו השמים ולא ירד הא"ל. בדק בנקרות הצור ובסתר מדרגות הסלעים הדוממים ולא נצנץ האור. כבוד א"ל והודו עלוטי ערפל היו. ענן קודר ומהלך אימים חצץ בינו ובין משה. "וירד ד' בענן ויתיצב עמו סטי". משה לא חדל לבקש את הא"ל. בודד, ללא רע וחבר, מוועזע עד יסוד הווייתו ומחולחל חרדה גדולה אולי לא ייחשף אלוה ממרומים, עמד מול שמי בוקר כהים; הכוכבים נעלמו לאט, לאט, לאור היום שהנץ במזרח, והוא חתר בתוך הדממה, הטעונה מורא ויגוב, לקראת האלהים, אשר לא יצא לקראתו. רצה הא"ל, כי משה יתכה לו הפעם, יקשהו, יתחנן ויעתור אליו בתפילה. ושעת רצון באה, והא"ל נזדקק ונענה לו. אזני משה קלטו ממרחקים המשתרעים בלי מצרים, מתוך הערפל השחור, קול דממה דקה שבישרה בשורת חסד ורחמים. בשורת התשובה, ומבין הסלעים פרצו פתאום אורות מזהירים, רבי גוונים, אורות י"ג מידות הרחמים: ד' א"ל רחום וחנון וכו', אולם גילוי זה עלה לו למשה ביסורי נפש נענה, בהרגשת בדידות-אלם של אדם שחיי קפואים ותלויים על בלימה, בחרדה, חרדת היצור, כשהוא מנותק מן היוצר, לרגע קט.

42 - Von Kppen Machzor - Artscroll Ed.

O God, King Who sits on the throne of mercy; Who acts with kindness, pardons the sins of His people, removes [sins] one by one,¹ increasingly grants pardon to careless sinners and forgiveness to rebels, Who deals righteously with every living being - You do not repay them in accord with their evil. Chazzan - O God, You taught us to recite the Thirteen [Attributes of Mercy], so remember for us today the covenant of these Thirteen, as You made known to the humble one in ancient times, as it is written: And HASHEM descended in a cloud and stood with him there, and He called out with the Name HASHEM.

Congregation then chazzan:
And HASHEM passed before him [Moses] and proclaimed:
Congregation and chazzan (the words in bold type are recited aloud and in unison):
יהוה HASHEM, HASHEM, God, Compassionate and Gracious, Slow to anger, and Abundant In Kindness and Truth. Preserver of kindness for thousands of generations, Forgiver of Iniquity, willful sin, and error, and Who cleanses.² May You forgive our iniquities and our errors and make